

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/23507,Region-Elblaski-NSZZ-Solidarnosc.html>
19.05.2024, 18:53

Region Elbląski NSZZ „Solidarność”

Hasło wydrukowane w **Tom IV**

Region Elbląski NSZZ „Solidarność”, pierwsze kilkugodzinne strajki w Elblągu wybuchły 29 VII 1980 w Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej i 4-7 VIII w Miejskim Przedsiębiorstwie Oczyszczania tamże, ekonomiczne postulaty załóg spełniono. 15 VIII 1980 strajkowano w Lokomotywni PKP Malbork, Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Wodociągów i Kanalizacji w Elblągu i masarni w Sztumie, a 16-20 VIII 1980 w Gdańskiej Fabryce Mebli Zakład w Sztumie. 18 VIII 1980 MPO zainicjowało strajki solidarnościowe w całym mieście.

Strajk okupacyjny prowadziły PKS, Zakład Produkcji Przemysłowej (Fabryka Domów) Elbląskiego Kombinatu Budowlanego, Elbląskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego (Przemysłówka) i Elbląskie Zakłady Naprawy Samochodów. Strajkowało też wiele innych zakładów, m.in. WPK. Część załogi największego przedsiębiorstwa w mieście - Zakładów Mechanicznych Zamech im. gen. Karola Świerczewskiego - prowadziła strajk rotacyjny. 18-31 VIII 1980 powołano KS w 41 zakładach.

18 VIII 1980 zawiązano MKS w Elblągu (bez akcesu Zamechu) z Janem Wyrzykowskim (WPK) na czele, a od 21 VIII 1980 z Ryszardem Kalinowskim (EPBP). Od 18 VIII 1980 w Stoczni Gdańskiej elblążanie przebywali jako osoby wspomagające: Mieczysław Wolski, Bogdan Zakrzewski, Waldemar Szadkowski i Marian Wojciechowski. 19 VIII 1980 MKS Elbląg zarejestrowano w MKS Gdańsk w SG. Przedstawiciel Elbląga R. Kalinowski był obserwatorem gdańskiego MKS, a po strajku wiceprzew. KKP NSZZ „S”. Pozostający poza MKS Elbląg KS Zamechu prowadził na własną rękę negocjacje płacowe z min. energetyki i energii atomowej Zbigniewem Bartosiewiczem. 21 VIII powstał Kwidzyński Komitet

Wspierający Strajki w SG (przew. Jerzy Kosacz), który zarejestrował się w MKS Gdańsk; 28 VIII 1980 powstał MKS w Malborku, przew. Zenon Mucha (kontakt z MKS Gdańsk) i wiceprzew. Mirosław Bąk (kontakt z MKS Elbląg). Strajkujących wspierał elbląski Kościół katolicki z proboszczem parafii św. Mikołaja ks. Mieczysławem Józefczykiem na czele. 14 i 31 VIII na terenie Bazy Transportowej EPBP, FD EKB i zajezdni tramwajowej WPK elbląscy ks. Romuald Zapadka, Janusz Koniec i o. Ignacy Proszek CSsR odprawili msze.

1 IX 1980 po podpisaniu porozumienia gdańskiego MKS Elbląg przekształcił się w MKZ NSZZ (od 17 IX MKZ NSZZ „S”), z przew. R. Kalinowskim. 25 IX 1980 powstał MKZ w Kwidzynie (przew. J. Kosacz) skonfliktowany od momentu powstania z ZKZ z Zakładów Celulozowo-Papierniczych; mimo terytorialnej przynależności do woj. elbląskiego MKZ/MKK wybrał członkostwo w MKZ Gdańsk, co rozpoczęło wieloletni konflikt. IX 1980 powstał MKZ w Nowym Dworze Gdańskim z przew. Zbigniewem Pąsikiem, MKZ w Ornecie ze Stanisławem Mańkowskim, MKZ w Pasłęku z Bogdanem Bobelem. X 1980 powstał MKZ w Sztumie z Andrzejem Kaziorem, Malborski Komitet Założycielski w Malborku z przew. Z. Muchą (delegat do MKZ Gdańsk) i wiceprzew. M. Bąkiem (delegat do MKZ Elbląg), MKZ w Braniewie z Marianem Sobieskim. X/XI 1980 utworzono MKZ w Dzierzgoniu z Lechem Lepką.

3 X 1980 Region Elbląski aktywnie uczestniczył w strajku ostrzegawczym, brał udział w akcjach protestacyjnych przeciw zmianom w statucie „S” dokonany przez Sąd Wojewódzki w Warszawie 24 X 1980 i w walce o wolne soboty (22 I 1981 strajkowano w 25 zakładach pracy). Ważniejszą regionalną akcją protestacyjną była próba odebrania KW PZPR ośr. wczasowego w Dębinach (pow. braniewski), tzw. Panderozy, zakończona w sądzie wycofaniem przez powoda – administratora ośrodka wniosku o ukaranie przew. MKZ R. Kalinowskiego za zniesławienie. Wskutek kryzysu bydgoskiego MKZ Elbląg przekształcił się w MKS (przew. Hieronim Guzowski). 27 III 1981 w niemal wszystkich zakładach Elbląga (poza załogami wyznaczonymi przez MKZ do utrzymania normalnego funkcjonowania

miasta) odbył się czterogodzinny strajk ostrzegawczy. Elbląscy działacze brali udział we wszystkich ogólnopolskich akcjach „S”.

3 X 1980 powołano Społeczny Komitet Budowy Pomnika Ofiar Grudnia 1970 – elblązan, z honorowym przew. R. Kalinowskim. Członkami Komitetu byli: Tadeusz Chmielewski, W. Szadkowski i Wanda Malesa, którzy zorganizowali prace przygotowawcze i kierowali budową pomnika. Koncepcję wyglądu pomnika (krzyż spinający dwie potężne symboliczne bryły betonu) zaproponował ks. M. Józefczyk, projekt wykonał elbląski rzeźbiarz Henryk Bukowski, a tekst znajdujący się na płycie ułożył Ryszard Tomczyk. 20 XII 1980 odsłonięto pomnik, który poświęcił bp diecezji warmińskiej Józef Glemp. Obecny tam Lech Wałęsa wygłosił przemówienie. 15 VIII 1981 odbyła się uroczystość poświęcenia sztandaru NSZZ „S” RE, po mszy św. odprawionej przez bp. diecezji warmińskiej Jana Obłąka uroczystości kontynuowano pod pomnikiem Ofiar Grudnia 1970. 7 X 1981 w Elblągu powołano KOWzP, pierwszy przew. Zdzisław Zajac, od 4 XI 1981 Andrzej Czajkowski; delegacja KOWzP w Elblągu brała udział w krajowym zjeździe komitetów (Miroslaw Duszak, Bogusław Młotkowski, Jarosław Soboń, Kazimierz Lachowski), w skład Krajowej Rady Koordynacyjnej wszedł Michał Lubomirski; akcje komitetu w Elblągu: plakatowa z okazji rocznicy 17 IX 1939, wystawa zdjęć katyńskich, rozklejanie apeli o uwolnienie więźniów politycznych, obchody rocznicy XII 1970; akademia 11 XI 1981 z okazji 63 rocznicy odzyskania niepodległości. 1 XI 1981 na dwóch elbląskich cmentarzach: Agrykoli i Dębicy, z inicjatywy rodzeństwa Elżbiety i M. Duszaków odbyła się uroczystość ustawienia i poświęcenia brzozowych Krzyży Katyńskich.

KW MO w Elblągu, WUSW tamże i w Gdańsku rozpracowywały grupowo i pojedynczo działaczy RE „S”. 18 VIII 1980–12 II 1981 w ramach SOS (od 3 IX 1980 SOR) krypt. Konsolidacja rozpracowywano Adama Golika, Edmunda Bednarka, Jerzego Binkowskiego, Dariusza Brzozowskiego, Leonarda Krasulskiego; 19 X 1979–26 X 1981 prowadzono SOR krypt. Kwatera (rozpracowywani: D. Brzozowski, A. Golik, Jan Kunach); 4 XI 1980–16 VI 1983 SO krypt. Ruch (D.

Brzozowski, T. Chmielewski, Ryszard Lange, Mirosław Sigurski, Marian Duszak, Leszek Koszytkowski, Henryk Szkop, Ryszard Demel, H. Guzowski, J. Kosacz); 14 XI 1980–10 XI 1983 SO krypt. Klan (od 24 VIII 1982 SO krypt. Związek) przeciwko T. Chmielewskiemu, H. Guzowskiemu i R. Langemu.

X 1980 MKZ Elbląg skupiał 135 zakładów z terenu miasta i województwa. V 1981 liczył ponad 130 tys. członków, VII ponad 96 tys. w 202 komisjach zakładowych. Organem prasowym MKZ, nast. ZR był „Biuletyn Informacyjny MKZ/ZR NSZZ »S« Elbląg”; Elbląskie Biuro Informacyjne ZR NSZZ »S« wydawało „Serwis Informacyjny EBIS ZR NSZZ „S” Elbląg”. Inne tytuły: „Biuletyn Powiśle” (MKZ Kwidzyn) czy „Biuletyn Informacyjny MKS NSZZ »S« w Sztumie”.

1980–1981 przy MKZ Elbląg powstały sekcje i komisje branżowe, m.in. Regionalna Komisja Koordynacyjna Budownictwa (przew. T. Chmielewski). L. Krasulski został przew. Krajowej Sekcji Branżowej Przemysłu Piwowarskiego NSZZ „S”. 1 X 1980 przy MKZ powstała pierwsza w Polsce sekcja trenerska. 1 III 1981 powołano Wojewódzki Komitet Założycielski NSZZ „S” RI, a Marek Milejski i Leszek Kamola weszli w skład OKZ NSZZ „S” RI podczas I Ogólnopolskiego Zjazdu Delegatów w Poznaniu 8–9 III 1981. XII KZ „S” RI działały w 33 gm., liczyły 2902 członków w 158 kołach związkowych.

VI–VIII 1981 w 5 turach odbyło się I WZD „S” w Elblągu. 6 VI 1981 podczas I tury w sali kina Zamech dyskutowano nad powołaniem makroregionu z Gdańskiem i Słupskiem lub utworzeniem regionu elbląskiego i przeprowadzeniem wyborów władz. W głosowaniu wybrano drugą opcję i podjęto uchwałę; w proteście delegaci z Kwidzyna i po części ze Sztumu, Malborka i Nowego Dworu Gdańskiego opuścili obrady. Podczas V tury 31 VII–1 VIII 1981 w hali sportowej ZKS Olimpia KZ Zamechu odebrała swojemu delegatowi W. Szadkowskiemu mandat, przez co zawiesił on swój udział w zebraniu; wybrano 32-osobowy Zarząd Regionu; w skład Prezydium ZR weszli: T. Chmielewski (przew.), R. Lange (sekretarz), Czesław Bizewski (skarbnik) oraz H. Guzowski, Stanisław Kalinowski, Jerzy Kowalczyk, Benedykt Nowak,

Zenon Perwenis, Waclaw Pietuszyński i Bogusław Szybalski; wybrano delegatów na I KZD NSZZ „S” oraz Komisję Rewizyjną z przew. Tadeuszem Szymańskim. Przewodniczącym ZR Elbląskiego T. Chmielewski, który skrytykował postawę delegatów Zamechu, ci zaś niezadowoleni z obrotu sprawy opuścili salę obrad; wrócili po interwencji ks. Karola Świąckiego i ks. M. Józefczyka. Podjęto też uchwały o zasiłkach statutowych oraz programową. ZR powołał 8 komisji problemowych. W terenie MKZ/MKK zostały przekształcone w Oddziały Terenowe. 14 XI 1981 w sali kina Zamech I tura II WZD RE. 2 XII 1981 w zw. z oświadczeniem przewodniczącego KK NSZZ „S” L. Wałęsy zarządzającym w całym kraju gotowość strajkową Prezydium elbląskiego ZR wydało taki komunikat komisjom zakładowym w regionie. Po posiedzeniu ZR 7 XII 1981, skarbnik C. Bizewski i księgowa Helena Sarbska na polecenie T. Chmielewskiego zabezpieczyli środki finansowe na działalność w obawie przed zablokowaniem kont bankowych; pobrali gotówkę z kasy ZR (500 tys. zł), z czego część zdeponowali u ks. M. Józefczyka; 12 XII 1981 z pieniędzy tych skarbnik polecił wypłacić pracownikom etatowym zarządu zaliczkowo podwójne miesięczne wynagrodzenie, co zabezpieczyło rodziny represjonowanych; pozostała część zdeponowanej gotówki trafiła do SB w pierwszych dniach stanu wojennego. 11 i 12 XII 1981 w sali konferencyjnej EKB kolejna tura II WZD RE, ostatnie zebranie delegatów NSZZ „S”.

I KZD „S” odbył się 5–10 IX 1981 i 26 IX–7 X 1981 w gdańskiej hali Olivia; 10 delegatów Regionu Elbląskiego reprezentowało ok. 100 tys. członków związku: Tadeusz Kaczor, B. Nowak (obaj członkowie prezydium zjazdu), Z. Perwenis (komisja statutowa), B. Szybalski (komisja uchwał i wniosków), Ludwik Wojciechowski (komisja mandatowa) oraz C. Bizewski, Antoni Borowski, H. Guzowski, R. Kalinowski i R. Lange. Członkami KK „S” T. Chmielewski (z urzędu jako przew. ZR) i B. Szybalski (wybrany przez delegatów). Podczas zjazdu delegaci elbląscy nawiązali, jak się późn. okazało, korzystny, wieloletni kontakt z norweskim miastem Stavanger; dziennikarz Stein Viksveen delegowany przez dziennik „Aftenbladet” do obsługi zjazdu przekonał redakcję żeby do udzielenia pomocy jednemu z miast polskich; wybór padł na Elbląg.

W okresie stanu wojennego internowano ok. 70 działaczy „S”:
13 XII 1981 m.in. członków KK: T. Chmielewskiego (przew. ZR) i B. Szybalskiego (członek prezydium ZR), a ponad 40 osób z terenu woj. elbląskiego osadzono w Wojskowych Obozach Internowania. 14 VIII 1982 internowani w Ośr. Odosobnienia w Kwidzynie zostali pobici. Władze wytoczyły im proces (tzw. proces elbląski, III-V 1983), przew. składu sędziowskiego Alfons Wierzbicki, konsultujący wszystkie decyzje z prezesem Sądu Wojewódzkiego Eugeniuszem Walanią; oskarżycielami prokurator woj. Antoni Dykowski, wiceprokurator woj. Boguchwał Tomczak oraz prokurator Wacław Matuszewski z Olsztyna; znani adwokaci (m.in. Władysław Siła-Nowicki, Jacek Taylor) bronili Andrzeja i Zygmunta Goławskich, M. Duszaka, Andrzeja Bobera, Władysława Kałudzińskiego, Adama Kozaczyńskiego, Radosława Sarnickiego; oskarżeni zostali uznani za winnych i skazani na kary więzienia i grzywny: M. Duszak i Z. Goławski na 2 lata, A. Kołaczyński i A. Bober na rok i 6 mies., W. Kałudziński na rok, a R. Sarnicki na rok w zawieszeniu; po ogłoszeniu wyroku krewni skazanych, krzycząc „hańba”, opuścili salę rozpraw, nie słuchając uzasadnienia; jednocześnie sąd zdecydował o wypuszczeniu skazanych do momentu uprawomocnienia się wyroku, wyznaczając jedynie dozór milicyjny. 23 XII 1982 przewodniczący ZR T. Chmielewski opuścił Ośrodek Odosobnienia w Kielcach-Piaskach jako ostatni.

14 XII 1981 w proteście przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego wiele elbląskich zakładów ogłosiło strajk, najwcześniej WPK, ZAS Polmo, EZNS, ZPO Truso i ZWP (wydz. W-1). Strajkował też Zamech, ale po negocjacjach KS i ks. R. Zapadki z dowódcą oddziału KOK podpisano porozumienie zapewniające strajkującym bezpieczeństwo w przypadku dobrowolnego powrotu do pracy. Od 14 XII 1981 załoga FD EKB prowadziła strajk okupacyjny, ale 16 XII 1981 w południe kilkudziesięciu zomowców weszło do hali produkcyjnej; w wyniku prowadzonych rozmów strajkujących z dowódcą oddziału i po odmowie podpisania przez przew. KS Ryszarda Zemke jakiegokolwiek porozumienia załoga postanowiła zakończyć strajk; oddział ZOMO i strajkujący wycofali się z fabryki. 15 XII 1981 krótkie protesty zanotowano

w Zakładach Piwowarsko-Słodowniczych w Elblągu, Zakładach Przemysłu Lniarskiego Makop i Wytwórni Wód Gazowanych w Malborku.

Działacze, którzy uniknęli internowania, zaczęli się organizować. W Elblągu, Kwidzynie, Malborku, Braniewie powstały komitety społeczne w celu niesienia pomocy rodzinom osób represjonowanych. Wiosną 1982 zaczął funkcjonować kolportaż; pojawiły się ulotki, gł. z Gdańska, Warszawy, Torunia i Tczewa; członkowie „S” i uczniowie tworzyli struktury podziemne, prowadząc akcje ulotkowe, plakatowania i malowania napisów na murach (też w Dzierzgoniu, Sadlinkach i in. miejscowościach). Protestowali pojedynczy działacze rolni (m.in. Tadeusz Goła ze Sztutowa, Lucjan Gursztyn z Braniewa). 16 XII 1981 w salce katechetycznej kościoła św. Mikołaja w Elblągu przedstawiciele Zamechu powołali TKZ (przew. A. Borowski, Ryszard Stolarowicz, Leszek Broś, Kazimierz Kacicki, Lech Fedak); w spotkaniu brali także udział działacze związkowi zakładów elbląskich (ok. 70 osób), którzy zadeklarowali współpracę. Wiosną 1982 kilkunastu członków tej grupy weszło w skład podziemnej struktury ponadzakładowej NSZZ „S”, tworząc sieć kolportażową. 17-18 XII 1981 w rocznicę XII 1970 b. pracownicy ZR M. Sigurski, Janusz Zagórny, Krystyna Turowicz, Jolanta Gibas, Jolanta Kalinowska oraz J. Soboń i K. Lachowski kolportowali ulotki przed zakładami pracy i kościołem św. Mikołaja; po mszy św. parotysięczny pochód udał się pod pomnik Ofiar Grudnia 1970, gdzie doszło do bitwy z kilkusetosobowym oddziałem ZOMO, 23 demonstrantów aresztowano. II 1982 w działalność podziemną włączył się Edmund Krasowski, występując w publikacjach podziemnych jako Tymczasowy Przew. Zarządu „S” (ps. Marcin), po wcześniejszym nawiązaniu kontaktu ze Zbigniewem Bujakiem; w skład grupy E. Krasowskiego wchodził m.in. Józef Gburzyński, Wacław Mikuta, Hipolit Pirtynis, Waldemar Matejak, Ryszard Żukowski i wielu kolporterów; poza grupą działał Zdzisław Garduła, z grupą utrzymywała kontakt E. Duszak.

Grupa Krasowskiego spotykała się w sali kolumnowej przy kościele św. Mikołaja i współpracowała z ks. M. Józefczykiem. Od pierwszych dni stanu wojennego przy kościele działał

punkt pomocy charytatywnej, do którego dostarczano paczki ze Stavanger (Norwegia) i z Hertogenbosch (Holandia). Działalność ta rodziła spory zarówno w Kościele elbląskim, jak i środowisku „S”. T. Chmielewski postulował, by punkt charytatywny działał legalnie w ramach komitetu prymasowskiego i by opiekował się gł. rodzinami osób represjonowanych. Różnił się w kwestii metod prowadzenia pracy konspiracyjnej od E. Krasowskiego, pod koniec 1983 ich drogi się rozeszły. Na wniosek T. Chmielewskiego i za zgodą bp. warmińskiego J. Obłaka powstała filia elbląska działającego legalnie i współpracującego z Prymasowskim Komitetem Pomocy Pozbawionym Wolności i Ich Rodzinom w Warszawie w kościele św. Marcina Diecezjalnego Komitetu Pomocy Rodzinom Aresztowanych i Internowanych w Olsztynie, mieszcząca się przy kościele św. Pawła Apostoła w parafii o. Huberta Lipińskiego OFMConv; filii elbląskiej przewodniczył Janusz Milanowski. 1983 za zgodą bp. J. Obłaka powstało tam Duszpasterstwo Ludzi Pracy dla miasta Elbląga, którego kapelanem został proboszcz tejże parafii, a przew. R. Zemke. 1983–1989 w pierwszą niedzielę mies. odprawiano msze za Ojczyznę, oprawę liturgiczną przygotowywała grupa modlitewna Alfreda Kalkowskiego wzmocniona przez aktorów Teatru Wybrzeże z Gdańska: Jerzego Kiszki, Halinę Winiarską-Kiszki oraz Halinę Słojewską-Kołodziej czytających teksty biblijne. Po mszach odbywały się wykłady w ramach tzw. kursów samokształceniowych. Członkowie duszpasterstwa brali udział w corocznych pielgrzymkach Ludzi Pracy na Jasną Górę (17 IX), zawsze zabierając sztandar ZR Elbląskiego NSZZ „S”. 8 IV 1982–23 XII 1983 Wydz. V KW MO/WUSW w Elblągu prowadził SOR krypt. Konfetti dot. kolportażu ulotek (J. Binkowski, J. Gburzyński, Aniela Grudzińska, E. Krasowski), a w ramach prowadzonej do 8 I 1990 SO krypt. Rozwój inwigilował A. Grudzińską i Z. Perwenisa.

1–5 V 1982 [manifestacje](#) i walki uliczne w Elblągu; E. Krasowski wezwał do bojkotu pochodu pierwszomajowego i do złożenia kwiatów oraz zapalenia zniczy pod pomnikiem Ofiar Grudnia 1970 w rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 V; 1 V 1982 MO rozpędziła brutalnie manifestantów zgromadzonych pod pomnikiem, zatrzymano 13 osób; 3 V

1982 pod pomnikiem zgromadziło się ok. 15 tys. osób, po ostrych wielogodzinnych walkach zatrzymano 24 osoby, w tym 8 uczniów ZSB; 4 V w walkach brało udział ok. 1500 osób, zatrzymano 91, w tym 23 uczniów szkół podst., zawodowych i średnich; 5 V 1982 mimo braku zamieszek zatrzymano na ulicach 69 osób; ogółem 3-5 V 1982 zatrzymano 334 osoby, z tego 189 osobom wymierzono kary grzywny 2000-5000 zł, wszyscy zatrzymani przeszli tzw. ścieżki zdrowia; zarzuty postawiono 10 osobom, a wobec 9 zastosowano areszt tymczasowy.

Grupa E. Krasowskiego działała IV-XII 1982; wydała pierwsze podziemne pismo „Zwyciężymy”, ukazały się też „Goniec Wojenny” i „Opornik Elbląski”. VIII 1982 aresztowany W. Matejak oraz siostry Beata i Bogumiła Tyszkiewicz, XI 1982 J. Gburzyński, 12 I 1983 E. Krasowski; w wyniku prowadzonego śledztwa postawiono zarzuty 13 osobom, z których 11 aresztowano, przesłuchano 139 świadków, dokonano 53 przeszukiwań. Znosząc stan wojenny 22 VII 1983, RM ogłosiła amnestię, w ramach której wypuszczono więźniów politycznych; VI 1983 E. Krasowski i J. Gburzyński opuścili areszt, 16 VIII 1983 Sąd Marynarki Wojennej w Gdyni umorzył postępowanie. Wiosną 1984 E. Krasowski z R. Stolarowiczem zorganizowali od nowa sieć kolportażową, wykorzystując kontakty w Warszawie. Działano w Elblągu i Malborku. 1985 Elżbieta i M. Duszakowie z E. Krasowskim zaczęli wydawać pismo podziemne „Biuletyn Regionu Elbląskiego »S« - BRES”. 20 IV 1985-25 III 1989 wydano 40 nr., nakł. 500-2 tys. egz., w wyniku nieporozumień w kierownictwie redakcji od nr. 10 zerwano współpracę z E. Krasowskim. X 1985-1987 pismo redagowali naprzemiennie L. Koszytkowski i E. Duszak (od 1987 redaktor samodzielny); 1986-1988 wspierane finansowo przez T. Chmielewskiego, współpracownika Jacka Merkla, otrzymywał od niego dewizy na potrzeby podziemia elbląskiego i pomoc rodzinom represjonowanych. Od 25 III 1989 (nr 1/41) biuletyn zmienił nazwę na „»Solidarność« Pismo Społeczno-Polityczne”. 4-7 X 1985 przeszukania w mieszkaniach i zatrzymania współpracowników pisma: w Kwidzynie zatrzymano Jerzego Schneidera, 10 X 1985 w Elblągu A. Dębskiego i R. Stolarowicza, 29 X 1985

E. Krasowskiego, Joannę Stasiak, Wincentego Kieżika i Andrzeja Grzelaka, 30 X 1985 Stanisławę Wiak, 6 XI 1985 Alinę Szaran i Zdzisława Leszczaka, 28 XII 1985 Marię Romanowską. Akt oskarżenia objął E. Krasowskiego, R. Stolarowicza i M. Romanowską, których uznano za szczególnie niebezpiecznych dla porządku PRL; 29 VII 1986 Sąd Rejonowy w Elblągu uchylił aresztowanie na mocy amnestii. 1987 E. Krasowski wyprowadził się do Gdańska i zaczął wydawać „Biuletyn Elbląski” (pierwszy nr wyszedł 7 III 1988), a od IX 1988 pismo „Dublin” (ze współpracującą z gdańskim WiP młodzieżą elbląską).

Do 1986 władze aresztowały kilkudziesięciu działaczy, z czego 32 skazano wyrokami sądów wojskowych; najbardziej drastyczne wyroki: J. Soboń (KOWzP, ZPO Truso) skazany przez Sąd Marynarki Wojennej w Gdyni na 6 lat pozbawienia wolności, L. Krasulski (ZP-S Browar) na 5 lat, Ryszard Modzelewski (WZSR SCh Oddz. B-M w Pasłęku) na 4 lata i 6 mies., M. Sigurski (prac. ZR) na 4 lata, Antoni Dąbrowski (Zamech), Kazimierz Kędzierski i Regina Tuszakowska (SPT-P Nogat w Malborku) na 3 lata i 6 mies. SB nadal rozpracowywała działaczy Regionu, m.in. 3 XI 1986–22 I 1990 Wydz. III WUSW w Elblągu prowadził SOR krypt. Komisja przeciwko T. Chmielewskiemu, M. Duszakowi, E. Krasowskiemu, R. Langemu, S. Romańskiemu. 1982–1984 w woj. elbląskim o wyjazd z kraju starały się 64 osoby: 28 internowanych oraz 36 członków ich rodzin; do 12 III 1985 wyjechało łącznie 58 osób, w tym działacze elbląskiej „S”: J. Binkowski, Kazimierz Szeszel, W. Szadkowski (USA), J. Soboń, R. Kalinowski, D. Brzozowski, Zbigniew Ziółkowski, Witold Gierukas (Norwegia), Zbigniew Łabędzki, Zofia Szyszko, M. Lubomirski i Andrzej Laskowski (Kanada), Władysław Gosieniecki (RFN), W. Pietuszyński (Francja).

V 1988 w woj. elbląskim nie odnotowano żadnej próby przeprowadzenia akcji strajkowej czy wyartykułowania postulatów. VIII 1988 na fali nastrojów strajkowych w innych regionach kraju w woj. elbląskim nasiliły się żądania płacowe; strajk w Zamechu, ZAS Polmo, EZNS, Zakładach Mięśnych, ZPML Pemal w Malborku; załoga Zamechu i E. Krasowski powołali RKW „S”; niezależnie w Zamechu utworzono KS z przew. S. Romańskim; 22 VIII 1988 KS przedstawił swoje

postulaty; dyrekcja Zamechu obiecała podwyżki płac, a inspiratorów strajku (S. Romański, L. Koszytkowski) aresztowano; następnego dnia godzinny wiec w Zamechu (Fabryka nr 1), ale nie proklamowano strajku; mimo akcji ulotkowej RKW i nawoływań E. Krasowskiego załogi zakładów elbląskich nie podjęły akcji strajkowych. 1 X 1988 na spotkaniu w sali kolumnowej przy kościele św. Mikołaja Bogdan Lis potwierdził, że EKK jest oficjalnym przedstawicielem KKW.

1988 EKK wezwała do zakładania jawnych komórek związkowych w zakładach pracy. 13 X 1988 powołano NSZZ „S” w Zamechu (przew. S. Romański) i biuletyn „Zamechowiec”; wkrótce reaktywowano „S” w EKB (przew. Krzysztof Grabowski), wniosek o rejestrację „S” złożyła załoga EZE, KZ powstały m.in. w Browarze (przew. L. Krasulski), ZPO Truso (przew. Grażyna Kozłowska), WPK (przew. Jerzy Żuchowski), PKS, w Zakładach Mięsnych, Służbie Zdrowia, Spółdzielni Inwalidów Postęp, ZNMR. Na pocz. 1989 powołano Komitet Organizacyjny WKZ „S” RI (przew. Karol Wojtaszczyk). Od I 1989 struktury „S” zaczęły powstawać w pozostałych miejscowościach woj. elbląskiego, m.in. w Malborku, Kwidzynie, Pasłęku, Braniewie, Dzierzgoniu, Sztumie. 1988/1989 z inicjatywy przewodniczącego ZR T. Chmielewskiego doszło do dwóch spotkań członków ZR wybranych przez WZD 1981; uczestnicy drugiego spotkania, które odbyło się na plebanii kościoła św. Pawła Apostoła zobowiązali się kontynuować działania w celu odtworzenia struktur „S” z 1981; do kolejnych spotkań jednak nie doszło, gdyż część uczestników pod wpływem nacisków E. Krasowskiego zmieniła zdanie i przystąpiła do nowo tworzonej inicjatywy przy kościele św. Mikołaja, preferującej ścisły związek z TZR w Gdańsku i wyrażającej poparcie dla działań L. Wałęsy. Część opozycji chciała porozumienia z komunistami, a niektórzy, pozostając pod wpływami Antoniego Macierewicza – nie. Do tych ostatnich należeli elbląscy chadecy skupieni wokół „Biuletynu Regionu Elbląskiego »S« - BRES” (redaktor E. Duszak) i działacze z grupy T. Chmielewskiego, którzy utrzymywali kontakt z Grupą Roboczą KK i domagali się odtworzenia „S” z 1980-1981, zwołania WZD i KZD oraz wyboru nowych

władz „S” w oparciu o statut związku z 1981. Środowisko E. Krasowskiego gotowe było porozumieć się z władzami PRL. Pojednać sporne środowiska miała Elbląska Komisja Koordynacyjna, w której skład weszli S. Romański, K. Grabowski, Ryszard Kozioł i K. Lachowski. Na pocz. 1989 powołano Regionalne Biuro Organizacyjne ZRE NSZZ „S” z siedzibą w EKB, do którego należeli m.in. T. Chmielewski i B. Szybalski; RBO popierało postulaty grupy T. Chmielewskiego i wydawało pismo „1° (Jedynka)”; III 1989 przynależność do RBO deklarowało 18 przedstawicieli KZ. 26 II 1989 środowisko skupione wokół kościoła św. Mikołaja powołało Tymczasową Międzyzakładową Komisję Koordynacyjną NSZZ „S” RE w składzie: J. Gburzyński (przew.), L. Krasulski, S. Romański (obaj wiceprzew.), T. Kaczor, E. Krasowski, Zdzisław Szynkarewicz, Jerzy Wilk, J. Żuchowski, R. Modzelewski; wydawano „Biuletyn Elbląski i Serwis Informacyjny TMKK NSZZ »S« RE”; na pocz. IV 1989 w ramach TMKK zrzeszone 42 zakładowe organizacje związkowe z Elbląga, Pasłęka, Malborka, Kwidzyna, Ornety; X 1989 organizacje związkowe w 232 zakładach liczyły 25 tys. członków.

11 IV 1989 w kościele Bożego Ciała w Elblągu spotkanie przedstawicieli TMKK, KIK, WKZ NSZZ „S” RI i SP (nieobecne RBO negujące porozumienie Okrągłego Stołu). Powołano KO w Elblągu z sekretarzem A. Borowskim. KO powstały w mniejszych miejscowościach: Kwidzynie (przew. Bogusław Gajdamowicz), Malborku (przew. Jacek Albrecht), Sztumie (przew. Leszek Sarnowski), Braniewie (przew. Tadeusz Kopacz), Pasłęku (przew. Bożena Ostrowska), Dzierzgoniu, Starym Targu (przew. Stanisław Bogdanowicz) i Ryjewie (przew. Sylwester Latkowski). KO miał zgłosić kandydatów na wybory parlamentarne do PKW; E. Krasowski został kandydatem do Sejmu, a Jarosław Kaczyński i A. Borowski (po odmowie kandydowania przez T. Chmielewskiego) kandydatami do Senatu. 3 VI 1989, w przeddzień wyborów parlamentarnych, RBO zostało rozwiązane decyzją jego przewodniczącego, ale działacze nadal przetrzymywali sztandar ZR NSZZ „S” z 1981, którym opiekował się R. Zemke; wybuchł kolejny konflikt: przedstawiciele TMKK żądali jego przekazania, w tej sprawie interweniowali

J. Kaczyński w imieniu L. Wałęsy oraz bp warmiński Edmund Piszcz, który zakazał działalności DLP przy kościele św. Pawła Apostoła. T. Chmielewski przekazał sztandar na WZD NSZZ „S” RE X 1989.

Przygotowania do wyborów regionalnych władz NSZZ „S” jesienią 1989 były utrudnione, gdyż TMKK preferowała ścisły związek z TZR w Gdańsku; mimo żądań gdańskich działaczy, by elbląska „S” weszła w skład Regionu Gdańskiego, obroniono niezależność. 8 X 1989 w SP nr 21 w Elblągu WZD RE NSZZ „S”. Na przew. został wybrany J. Gburzyński, wiceprzew. J. Żuchowski i L. Krasulski; członkami prezydium R. Stolarowicz, Stanisław Lipiec (Malbork), M. Sobieski (Braniewo), Arwid Żebrowski (Kwidzyn) i R. Najmoła (Pasłęk); delegatami na KZD zostali J. Gburzyński, W. Gnitecki, Z. Szynkarewicz, Grażyna Wojtaś i R. Najmoła. Na pocz. 1990 RE obejmował teren woj. elbląskiego, zarejestrowanych było 308 komisji zakładowych reprezentujących ok. 26 tys. członków (na ponad 144 tys. pracowników). Obecnie (po reformie adm. z 1999) w RE tereny znajdujące się częściowo w województwach pomorskim i warmińsko-mazurskim, tj. pow.: elbląski, nowodworski gdański, sztumski, kwidzyński i miasta: Elbląg, Kwidzyn, Sztum (częściowo), Nowy Dwór Gdański; zarejestrowanych jest 85 komisji zakładowych, ok. 4600 członków.

Arkadiusz Kazański|Karol Nawrocki

[Elbląg, Region Elbląg](#)

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

[Zgłoś błąd](#)